

Культурою мови називають дотримання усталених мовних норм усної й писемної літературної мови, а також цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування.

Культура мовлення сучасної молоді постійно знаходиться під впливом соціальних змін, як позитивних, так і негативних, що відбулися в нашій країні особливо в останні десятиліття. Прийнято розрізняти вищий і нижчий рівень мовленнєвої культури людини. Нижчий рівень – перший ступінь оволодіння літературною мовою: правильність мовлення та дотримання норм літературної мови. Правильне мовлення – це мовлення людини, у якому не допускаються помилки у вимові, у вживанні слів та їхньому утворенні, у побудові речень. Вищим рівнем мовленнєвої культури прийнято вважати правильне мовлення: людина не тільки не допускає помилок, але й уміє будувати своє висловлення; найбільш повно розкриває його тему й головну думку; відбирає найбільш придатні слова і конструкції з урахуванням того, до кого і за яких обставин вона звертається.

Основна мета кожної культурної людини полягає в збагаченні свого мовлення, його удосконалюванні. Необхідно навчитися відчувати свого співрозмовника, уміти відбирати найбільш придатні для кожного випадку слова та конструкції.

Світлична М.В.
НТУ «ХП»

ІСТОРИЧНІ ЗМІНИ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ МОВИ

Зміни в лексиці зумовлені як позамовними, так і внутрішньомовними причинами. Позамовні причини пов'язані зі змінами в навколишньому середовищі. Внутрішньомовні причини представлені тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів.

Зміни у лексико-семантичній системі відображені в таких поняттях, як архаїзми, історизми, неологізми та запозичення. Вони пов'язані зі зни-

кненням слів, зникненням значень слів, появою нових слів, появою нових значень.

Архаїзми – застарілі слова, які вийшли з активного вжитку, але збереглися в пасивному словнику: 1) Власне лексичні архаїзми – слова, витіснені з мови словами з іншим коренем (лицедій «артист», зегзиця «зозуля», десниця «рука»); 2) лексико-фонетичні архаїзми відрізняються від сучасних назв однією чи двома фонемами, тобто у своєму складі мають не властивий сучасній вимові звук (враг «ворог», древо «дерево», ріжний «різний»); 3) Лексико-морфологічні архаїзми характеризуються застарілою граматичною формою (лютування «лютість», рухнуть «рухнути»); 4) Акцентні архаїзми – слова, які у минулому мали інший наголос (символ «с'имвол», суд'арь «с'ударь», призр'ак «пр'израк»); 5) Семантичні архаїзми – застарілі значення наявних в активному словнику слів (ганьба «видовище», буденний «зроблений за один день»).

Історизми – слова, які вийшли з ужитку у зв'язку зі зникненням позначуваних ними понять, (волосний, хлоп, досвітки, десятицький, війт).

Неологізми – нові слова, які перебувають у процесі входження в загальне використання: 1) лексичні неологізми – абсолютно нові слова як за значенням, так і за звучанням (змопівець, логін, спам, кравчучка, тіньювик); 2) семантичні неологізми – нові значення в уже наявних словах (п'ятикутник «знак якості», стінка «шкаф, що займає всю стінку»); 3) авторські неологізми – створені автором певного твору з певною стилістичною метою (ластівочість, трояндиться, чорнобров'я); 4) оказіоналізми – слова, що не відповідають загальноприйнятому вживанню, мають виразно індивідуальний і, як правило, одноразовий характер (першочки (першокласники), рос. самоварничать (пити чай з самовара)).

Запозичення – елемент чужої мови, який було перенесено з однієї мови до іншої в результаті мовних контактів: 1. Матеріальне (лексичне) запозичення – це засвоєні чужомовні слова з близьким до оригіналу звуковим і структурним оформленням (лазер, мітинг, кіднепінг, трюмо, тинейджер, трюфель): іншомовні слова, які не освоєні повністю в мові, що їх запозичила, з огляду на їхню формальну чужорідність (таксі, безе, метро, какаду); варваризми – іншомовні слова чи звороти, що не стали зага-

льновживаними (фр. *idée fixe* «нав'язлива думка», англ. *happy end* «щасливий кінець»); запозичені слова, які становлять цілком засвоєні лексичні одиниці, зрозумілі щодо форми та значення, а тому не сприймаються мовцями як чужорідні (папір, лозунг, бойкот); інтернаціоналізми – слова, які в однаковому чи близькому звучанні та написанні й при наявності того самого значення закріплені в словниковому складі багатьох мов світу (аналіз, синтез, математика, алгоритм, азимут); 2. Калькування – поморфемний переклад іншомовного слова (укр. недолік є калькою рос. *недочет*, самовизначення є калькою рос. *самоопределение*); 3. Семантичні запозичення – такі запозичення, коли своє слово набуває значення, яке має його іншомовний відповідник (рос. *гвоздь* у розумінні «найголовніше в чомусь», з фр. слова *clou* з цим значенням); 4. Словотвірні запозичення – такі запозичення, коли власний зміст передається морфемами інших мов, завдяки буквальному перекладу морфологічних частин слова (укр. і рос. *безсмертник*, *бессмертник* з фр. *immortel*); 5. Усні запозичення – слова сильно пристосовуються до фонетики мови – запозичувачки, навіть можуть бути перекрученими (укр. *кристал* та рос. *кристалл*, а *усним* – укр. *кришталь* і рос. *хрусталь*); 6. Прямі запозичення – запозичення, які безпосередньо переходять із однієї мови до іншої (пол. *місто*, *мешканець*; рос. *чиновник*, *кріпость*); 7. Опосередковані запозичення – запозичення, які проникли із однієї мови до іншої через посередництво третьої мови (родзинки з фр. *raisin* через нім. *Rosine* та пол. *rodzynki*).

Спіцина А.
НТУ «ХП»

УКРАЇНСЬКА МОВА – ДУХОВНЕ НАДБАННЯ НАШОГО НАРОДУ

Найбільший скарб народу – це його мова. Саме мова, яка віками, тисячоліттями складалася, шліфувалася на землі предків, передавалася з покоління в покоління, дедалі точніше і повніше відображаючи душу народу й водночас формуючи її. Досвід людства упродовж тисячоліть переконливо доводить, що мова об'єднує народи в нації й змінює державу.